

УДК 378.147.31

Хижняк Інна Анатоліївна

доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової, технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна

ORCID ID 0000-0002-4227-8268

innakhieshn@gmail.com

КРИТЕРІАЛЬНО-РІВНЕВА СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ЛІНГВОМЕТОДИКИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті порушується питання вимірювання якості вищої педагогічної освіти, зокрема підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Задля цього автор вивчає структуру готовності майбутніх учителів до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності через систему компонентів цього особистісного феномену, критеріїв вияву кожного з них, показників для їх вимірювання та рівнів сформованості. Теоретичне дослідження показало, що структура професійних новоутворень майбутніх педагогів здебільшого розглядається в єдності мотиваційного, когнітивного, операційного та оцінного компонентів. Визначення та характеристика цих компонентів у структурі готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності надало автору змогу з'ясувати загальну компонентно-рівневу структуру цього особистісно-професійного утворення, що допомагає комплексно вимірювати якість його розвитку в майбутнього фахівця початкової освіти. У підсумку ця структура ілюструє взаємозв'язок та підпорядкованість компонентів готовності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, проєктивний); критеріїв їх вимірювання (спрямованість і прагнення, знання, уміння й навички), показників кожного критерію (професійно-особистісні, акмеологічні, лінгвометодичні та ін. прагнення; теоретико-методичні, лінгвометодичні, проєктивно-методичні та ін. знання; методичні, мотиваційні та ін. уміння й навички); рівнів опанування майбутніми фахівцями початкової освіти готовності до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності: інтуїтивно-рецептивний, репродуктивний, продуктивний, дослідницько-креативний. Характеризуючи рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності як ступені розвитку навичок роботи із засобами електронної лінгвометодики, автор простежує також індивідуальні закономірності переходу від одного рівня до іншого упродовж навчання у закладі вищої освіти.

Ключові слова: якість освіти; професійна педагогічна підготовка; електронна лінгвометодика; учитель початкової школи; готовність до застосування засобів електронної лінгвометодики.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Поняття якості як провідного орієнтира побудови всієї освітньої системи належним чином представлене в документах державного та міжнародного рівнів: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Галузевій концепції розвитку неперервної педагогічної освіти, указах Президента України «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні», «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні», Постанові Кабінету Міністрів України «Деякі питання участі України у міжнародному дослідженні якості освіти PISA-2018», наказі Міністерства освіти і науки України «Про проведення в 2017 році II пілотного етапу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти», Педагогічній Конституції Європи та ін.

У цьому зв'язку вимірювання якості вищої педагогічної освіти, зокрема й підготовки майбутнього вчителя початкової школи, виступає важливим складником процесу формування його особистісно-професійних феноменів, до яких належить і лінгвометодична готовність (інтегративна якість особистості, яка є одним із компонентів професійної

готовності й виражається через особисте прагнення і здатність якісно реалізувати набуті знання, уміння й навички з лінгвометодики в освітньому процесі початкової школи), і готовність майбутнього педагога до застосування засобів електронної лінгвометодики (складник загальної лінгвометодичної готовності, що полягає в прагненні і здатності проектувати, технічно реалізувати, оцінювати якість та застосовувати засоби електронної лінгвометодики на уроках рідної мови). Вирішення проблеми вимірювання вказаної готовності потребує визначення критеріально-рівневої структури цього особистісного утворення фахівця початкової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи процес професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи та особистісно-професійні феномени, що при цьому формуються, сучасні вчені демонструють тотожні підходи до визначення системи компонентів, критеріїв та показників, які служать основою для вимірювання якості. Так, у структурі готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування загальнонавчальних технологій на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях у спеціально створених умовах навчання в педагогічних ВНЗ Л. Коваль виокремила мотиваційно-ціннісний, когнітивно-процесуальний, технологічно-проектувальний, результативно-оцінний компоненти [1]. Н. Глузман обґрунтувала структурно-функціональну систему формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів на основі вимірювання значущих компонентів методико-математичної компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-творчий [2].

Модель педагогічної системи О. Митника відобразила професійну підготовку майбутнього вчителя початкової школи впродовж навчання у ВНЗ з першого по четвертий курс у єдності мотиваційно-цільового, змістового, процесуально-діяльнісного, контрольнорегульовального, оцінно-результативного компонентів [3]. З-поміж взаємопов'язаних і взаємозумовлених компонентів фахової підготовки, що забезпечують позитивний результат професійного становлення та формування професійної компетентності майбутнього вчителя, В. Сергієнко, С. Ткаченко, Г. Цветкова, Т. Ярошинська вказали такі узагальнені складники: ціннісно-мотиваційний (акмеологічний, аксіологічний, соціокультурний); гносеологічно-творчий (гносеологічний, когнітивний, творчий); особистісно-діяльнісний (праксеологічний, особистісний, комунікативний) [4], [5], [6].

До основних компонентів професійно-педагогічної культури вчителя початкової школи І. Пальшкова віднесла такі: когнітивний (система знань про цілі, призначення, способи реалізації педагогічної діяльності в системі початкової освіти, дитину як об'єкта і суб'єкта освітнього процесу та ін.); діялісно-поведінковий (система культуровідповідних дій педагога, його поведінки); ціннісно-орієнтаційний (система моральних орієнтирів, настанов і мотивів, що визначають гуманістичну спрямованість дій учителя) [7, с. 33]. Структурними компонентами готовності майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапевтичних технологій О. Сорока назвала теоретичний (мета, методологія, принципи); змістовий (етапи підготовки і навчальні дисципліни); процесуальний (форми, методи, прийоми роботи, засоби навчання); оцінювальний (компоненти, критерії, рівні сформованості, результати) [8].

Отже, більшість науковців у галузі початкової освіти виокремлюють складники, які можна узагальнити таким чином: мотиваційний (мотиваційно-ціннісний, мотиваційно-цільовий та ін.); когнітивний (теоретико-методологічний, змістовий та ін.); процесуальний (технологічно-проективний, проектувальний, формувальний, організаційно-методичний, процесуально-діялісний, виконавчий та ін.); оцінний (результативно-оцінний, діагностично-результативний, оцінювальний, контрольний та ін.). Однак, як свідчить аналіз теоретичних джерел, за достатнього вивчення компонентних структур різних особистісно-професійних феноменів майбутнього вчителя початкової школи, відсутні комплексні дослідження, пов'язані з вимірюванням його лінгвометодичної готовності, зокрема готовності до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності, а

також робіт, у яких визначаються компоненти цього особистісного утворення, критерії, показники та рівні їх вимірювання.

Мета статті. Метою статті є визначення та характеристика компонентів готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності, критеріїв вияву кожного з компонентів, показників їх вимірювання та рівнів сформованості. Основний результат визначення цих складників ми вбачаємо у виявленні загальної компонентно-рівневої структури цього особистісно-професійного утворення, що дасть змогу комплексно вимірювати якість його формування в майбутнього фахівця початкової освіти.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Урахування специфічних особливостей лінгвометодичної компетентності й культури майбутніх фахівців початкової освіти [9, с. 239 – 250] та впливу засобів електронної лінгвометодики на цей процес дали змогу виокремити в структурі готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності такі компоненти:

1. Мотиваційно-ціннісний – один із найвагоміших компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності, що об'єднує їхні відповідні особистісні характеристики, професійні лінгвометодичні прагнення, установку на організацію якісної лінгвометодичної діяльності інноваційного характеру, високий рівень мовної й комунікативної культури, постійний вияв лінгвометодичної культури, особливо в методичному та інформаційно-технологічному складниках, культурі мережевого спілкування, проявах громадянської позиції й глибоких патріотичних переконань, високого рівня духовної культури під час проектування засобів електронної лінгвометодики, застосування їх на уроках мови в початковій школі та заняттях із методики навчання мови у виші.

2. Когнітивний, що вказує на першооснову формування готовності до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності – опанування майбутніми вчителями інформації про:

- інноваційну галузь методичної науки, її значення в сучасному освітньому просторі, передумови виникнення та історію розвитку, світові лінгвометодичні центри сучасності, заходи з електронної лінгвометодики загальносвітового та українського масштабів, її розвиток в Україні;
- класифікацію засобів електронної лінгвометодики для початкової школи та вишу, специфічні особливості кожного засобу, методику його застосування в початкових класах та закладах вищої освіти (ЗВО), етапи та способи розроблення й виготовлення;
- технічне забезпечення засобів електронної лінгвометодики у вільному та обмеженому доступі;
- доступний контент засобів електронної лінгвометодики загальноукраїнського рівня для початкової школи й ЗВО та нові надходження електронної навчально-мовної та лінгвометодичної продукції на ринку педагогічних програмних засобів України;
- вимоги до засобів електронної лінгвометодики для початкової школи й вишу та критерії їх аналізу з урахуванням різних алгоритмів проведення цього аналізу та ін.

3. Операційно-діяльнісний, що передбачає розвиток загальної здатності майбутніх учителів початкової школи застосовувати інноваційні технології навчання, формування в них таких умінь, навичок, здатностей: знаходити, вивчати, аналізувати якість, розробляти й виготовляти, методично грамотно застосовувати засоби електронної лінгвометодики в освітньому процесі, організовувати й проводити діагностику розвитку мовної й комунікативної компетентностей молодших школярів та лінгвометодичної компетентності

майбутніх учителів початкової школи на основі застосування контрольних засобів електронної лінгвометодики, проводити власні наукові пошуки в галузі електронної лінгвометодики, брати участь в об'ємних проектах наукового теоретичного чи прикладного характеру та ін.

4. Проективний, що вказує на наявність та ступінь розвитку в майбутніх фахівців початкової освіти здатності до проектування засобів електронної лінгвометодики для початкової школи й вишу на основі глибоких знань щодо їх класифікації, специфіки структури та змісту, санітарно-гігієнічних і ергономічних норм організації; умінь та здібностей до пошуку навчального контенту українознавчого й національно-патріотичного спрямування для цих засобів, відбору потрібного й найбільш ефективного програмного та інформаційно-ресурсного забезпечення з урахуванням завдань створення кожного засобу, умінь застосовувати потрібне апаратне забезпечення в процесі розроблення засобу електронної лінгвометодики тощо.

Визначаючи критерії вимірювання кожного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності, ми врахували компонентні особистісно-професійні характеристики вчителя початкової школи (за О. Бігич, Л. Петуховою та ін.): якості (інтелектуальні, морально-вольові, соціально-культурні та ін.); спрямованість (професійні орієнтації, професійна спрямованість, поведінка тощо); досвід (знання, уміння, навички, рефлексія і т. ін.) [10], [11]. Відтак серед критеріїв прояву вказаних вище компонентів готовності ми виокремили такі, що, на нашу думку, з різних боків відображають специфіку підготовки до використання засобів електронної лінгвометодики: спрямованість і прагнення, знання, уміння й навички. Основою для конкретизації цих критеріїв у системі показників послужили предметні структури лінгвометодичної компетентності та лінгвометодичної культури [9], зокрема два основних їх компоненти: методичний та інформаційно-технологічний. З огляду на їх сутність і значущість у вказаних особистісних утвореннях майбутнього вчителя початкової школи за кожним із *критеріїв* було виокремлено такі *показники*:

1. Спрямованість і прагнення застосовувати засоби електронної лінгвометодики:

1.1. Професійно-особистісні:

- особистісна мотивація опанування теоретичних та практичних основ електронної лінгвометодики;
- використання прийомів особистісного самовираження й саморозвитку, професійної саморегуляції із застосуванням локальних та мережевих засобів електронної лінгвометодики;
- вироблення власного інноваційного стилю лінгвометодичної діяльності в єдності його проектувального, діагностичного, прогностичного, комунікативного, організаторського та інших компонентів, що ґрунтуються на методично грамотному використанні засобів електронної лінгвометодики;
- особиста здатність до лінгвометодичної діяльності, прагнення на високому рівні втілювати в життя набуту професійну лінгвометодичну компетентність, лінгвометодичну культуру.

1.2. Акмеологічні:

- бажання діагностувати рівень власної лінгвометодичної діяльності, здібностей, виявляти зони найближчого та подальшого лінгвометодичного саморозвитку, визначати роль і місце в цьому процесі засобів електронної лінгвометодики;
- постійне підвищення рівня своєї лінгвометодичної компетентності та культури в галузі електронної лінгвометодики;
- культура лінгвометодичного самовдосконалення, фахового зростання на основі застосування засобів електронної лінгвометодики;
- здатність до адекватної самооцінки себе та учнів/студентів, відчуття необхідності в постійній прогностичній рефлексії власної лінгвометодичної діяльності інноваційного рівня.

1.3. Лінгвометодичні:

- бажання на високому рівні, якісно організувати процес навчання молодших школярів мови й мовлення, а здобувачів ступенів вищої освіти бакалавра – базового курсу лінгвометодики на основі застосування засобів електронної лінгвометодики;
- застосування засобів мовної культури та культури професійного спілкування під час мережевої комунікації з молодшими школярами та здобувачами ступеня вищої освіти;
- мотивоване усвідомлене прагнення до навчання школярів мови й мовлення, здобувачів факультетів підготовки вчителів початкових класів – лінгвометодики, відпрацювання в них основ комунікативної культури, лінгвометодичної культури та ін. з використанням засобів електронної лінгвометодики;
- опанування лінгвометодичної техніки, культури лінгвометодичної комунікації, ігрової комп'ютерної культури;
- постійне підвищення рівня естетичності, мовної досконалості власних лінгвометодичних напрацювань;
- прагнення до естетизації власної лінгвометодичної діяльності, до підвищення рівня естетичності, мовної досконалості власних лінгвометодичних напрацювань;
- високий ступінь професійної творчості, що виявляється в креативному підході до організації аудиторної та позааудиторної роботи як з молодшими школярами, так і зі студентами вишу на основі застосування засобів електронної лінгвометодики.

1.4. Соціокультурні:

- прагнення якісно втілювати етнокультурознавчі, патріотичні, національні символи в засоби електронної лінгвометодики для молодших школярів та здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра у виші;
- здібності до пошуку та продукування мовно-мовленнєвої й лінгвометодичної інформації, прагнення до якісної реалізації цього процесу;
- опанування інформаційної культури, необхідної під час проектування й застосування засобів електронної лінгвометодики в початковій школі і виші;
- застосування основ технічної культури, що полягає в ергономічному та економічному застосуванні сучасних апаратних засобів комп'ютерних і мультимедійних технологій на уроках галузі «Мови та літератури» та в позаурочний час і т. ін.

1.5. Комунікаційні:

- прагнення до якісної інтерактивності засобу електронної лінгвометодики;
- бажання постійно підвищувати комунікативну культуру мережевого спілкування з учнями /здобувачами;
- прагнення до виявів технологічної майстерності й досконалості під час проектування засобів електронної лінгвометодики для початкової школи та ВНЗ.

2. Знання про засоби електронної лінгвометодики, методику їх застосування та створення:**2.1. Теоретико-методичні:**

- нормативна база застосування засобів електронної лінгвометодики в освітньому процесі, документи, що регламентують розвиток цього процесу в Україні та світі;
- наукові основи дисципліни, яка викладається, (мови/лінгвометодики), вільне орієнтування в теоретико-практичних засадах електронної лінгвометодики;
- електронна навчально-мовна та лінгвометодична продукція для початкової школи й вишу загальноукраїнського рівня, нові надходження на ринку педагогічних програмних засобів України;
- особливості організації науково-дослідної роботи, проведення теоретичних та емпіричних досліджень на основі застосування контентних і мережевих засобів електронної лінгвометодики.

2.2. Лінгвометодичні:

- особливості застосування електронної та мультимедійної мовно-мовленнєвої продукції в класній, позакласній та позашкільній роботі з мови в початковій школі;
- специфіка лінгвометодичної підготовки вчителя початкової школи, методів та прийомів навчання з використанням засобів електронної лінгвометодики в аудиторній, самостійній і позааудиторній роботі у виші та врахування їх у процесі побудови траєкторій навчання студентів лінгвометодики;
- методичні засади використання апаратних, програмних та інформаційно-ресурсних засобів електронної лінгвометодики на уроці мови чи заняттях різних форм із лінгвометодики;
- дослідні й статистичні методи, що використовуються в методиці викладання мови, методи вимірювання мовної, мовленнєвої та лінгвометодичної компетентностей учнів/здобувачів із використанням засобів електронної лінгвометодики;
- особливості становлення культури мовлення молодших школярів і розвитку професійного мовлення в здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» на основі застосування засобів електронної лінгвометодики, методичні шляхи, які при цьому застосовуються.

2.3. Проективно-методичні:

- особливості змістового наповнення різних засобів електронної лінгвометодики;
- вимоги до добору якісного навчального матеріалу (мовного/ лінгвометодичного), порядку його подання в засобі електронної лінгвометодики;
- системність і методично обґрунтована послідовність у застосуванні різних засобів електронної лінгвометодики в початковій школі й ВНЗ.

2.4. Теоретико-технологічні:

- прийоми отримання, продукування, оброблення, адаптації та подання інформації навчально-мовного та лінгвометодичного призначення;
- характеристика інформаційно-комунікаційних технологій в освіті загалом і мовній зокрема;
- мультимедійна, інтерактивна, гіпертекстова (гіпермедійна) технології як технічна основа засобів електронної лінгвометодики;
- програмні характеристики електронної та мультимедійної продукції, інтернет-ресурсів навчально-мовного призначення;
- етика застосування засобів електронної лінгвометодики на уроках у початковій школі та заняттях у ВНЗ, авторське право, економічні аспекти використання контенту тощо.

2.5. Технічні:

- сучасні технічні засоби збереження та передавання інформації;
- вимоги до застосування мережевих і комп'ютерних засобів у початковій школі;
- різновиди технічного забезпечення засобів електронної лінгвометодики в освіті, доступні в безкоштовному та платному контенті, характерні риси й вимоги до застосування апаратного, програмного й інформаційно-ресурсного забезпечення вчителя початкової школи;
- володіння технічними критеріями оцінки якості електронної та мультимедійної продукції, інтернет-ресурсів мовно-мовленнєвого й лінгвометодичного спрямування, умінь аналізувати їх і визначати відповідність рівню розвитку та інтересам школярів/студентів, основним завданням викладання мови в школі, лінгвометодики у виші та ін.

2.6. Проективно-технологічні:

- система засобів електронної лінгвометодики для початкової школи та ВНЗ, технічні характеристики кожного засобу;

- принципи організації пошуку та відбору мовного й методичного матеріалу до уроків і занять із лінгвометодики у ВНЗ у бібліотечних мережах, Інтернеті, грамотне оперування якісною мовно-мовленнєвою та лінгвометодичною інформацією;
- алгоритми розроблення й технічної реалізації засобів електронної лінгвометодики для початкової школи та ВНЗ;
- норми й засоби естетичного оформлення інтерфейсу продуктованих власноруч засобів електронної лінгвометодики, вимоги до мовної естетики дидактичного матеріалу в цих засобах;
- апаратні та програмні засоби для організації веб-конференцій, віртуальних семінарів, вебінарів та ін. для обміну досвідом щодо застосування засобів електронної лінгвометодики в початковій школі й ВНЗ.

3. Уміння й навички застосовувати засоби електронної лінгвометодики:

3.1. Методичні:

- розробляти фрагменти і плани-конспекти уроків навчання грамоти та мови різних типів, складати календарне планування цих уроків на основі застосування засобів електронної лінгвометодики;
- укладати плани занять різних форм із лінгвометодики (лекційні, практичні, самостійні, індивідуальні та ін.) для вишу із використанням засобів електронної лінгвометодики;
- оптимально поєднувати в ході кожного уроку (заняття) традиційні методи, прийоми роботи з інноваційними на основі застосування засобів електронної лінгвометодики;
- робити власні методичні висновки щодо норм, умов, принципів використання різних засобів електронної лінгвометодики та їх ефективності на уроках мови й мовлення, заняттях із лінгвометодики;
- проводити науково-дослідну роботу, організовувати дослідницькі лінгвометодичні заходи на основі застосування контентних і мережових засобів електронної лінгвометодики.

3.2. Мотиваційні:

- методично грамотно й цікаво для молодших школярів організовувати процес мотивації вивчення мови й мовлення на уроках та в позаурочний час, використовуючи електронні депозитарії мовних ресурсів;
- вибудувати загальну систему мотивації вивчення мови й розвитку мовлення школяра з використанням технологій електронної лінгвометодики;
- відпрацьовувати в студентів бакалаврату мотивацію опанування засобів електронної лінгвометодики на високому рівні, прагнення до постійного лінгвометодичного зростання за допомогою цих засобів.

3.3. Діагностичні:

- організовувати системну й ефективну діагностику рівня розвитку мовної та мовленнєвої компетентностей молодших школярів, лінгвометодичної компетентності студентів бакалаврату;
- проводити моніторинг власних лінгвістичних та лінгвометодичних досягнень, професійно-особистісних утворень із використанням різних засобів електронної лінгвометодики;
- аналізувати й порівнювати ефективність різних видів діагностики на основі застосування засобів електронної лінгвометодики;
- застосовувати емпірично-дослідні та статистичні методи для вимірювання мовної, мовленнєвої та лінгвометодичної компетентностей учнів/здобувачів із використанням засобів електронної лінгвометодики.

4. Уміння й навички створювати засоби електронної лінгвометодики

4.1. Проективно-методичні:

- визначати оптимальне навантаження на кожен аналізатор сприйняття учня (здобувача) під час роботи з мовним (лінгвометодичним) матеріалом у засобі електронної лінгвометодики, чергувати форми роботи з урахуванням вікової специфіки;
- грамотно реалізовувати специфічні для методики навчання мови види контролю в засобах електронної лінгвометодики: диктанти, аудіювання, мовний розбір, редагування, списування та ін.;
- проектувати різні види засобів електронної лінгвометодики для початкової школи та вишу, дотримуючись усталених у методиці навчання мови методів і прийомів навчання;
- добирати мовний (лінгвометодичний) матеріал під час проектування засобів електронної лінгвометодики, визначати його зразковість і цікавість для учнів/здобувачів;
- застосовувати емпірично-дослідні методи для визначення ефективності розроблених власноруч засобів електронної лінгвометодики;
- креативно ставитися до реалізації лінгвометодичних завдань під час проектування засобів електронної лінгвометодики та моделювання освітнього процесу на практичних заняттях із курсу, а також під час проведення пробних і тренувальних уроків навчання грамоти та мови на практиці в початковій школі й виші.

4.2. Технічно-технологічні:

- проводити технічний аналіз засобів електронної лінгвометодики, давати їх технічну характеристику, критично оцінювати якість;
- застосовувати технології мультимедіа, інтерактиву, гіпертексту (гіпермедіа) під час проектування засобів електронної лінгвометодики;
- додержувати етики застосування засобів електронної лінгвометодики на уроках у початковій школі та заняттях у ВНЗ, поважати авторське право щодо використовуваного в них контенту тощо;
- користуватися апаратними засобами електронної лінгвометодики та грамотно застосовувати в навчальному процесі програмне та інформаційно-ресурсне забезпечення вчителя початкової школи;
- дотримувати санітарно-гігієнічних і ергономічних норм застосування в школі й виші апаратних, програмних та інформаційно-ресурсних засобів електронної лінгвометодики.

4.3. Комунікаційні:

- організувати веб-конференції, віртуальні семінари, вебінари та ін. для обміну досвідом застосування засобів електронної лінгвометодики в початковій школі та ВНЗ;
- засновувати особисті сайти, блоги, чати, форуми лінгвометодичної тематики, застосовуючи засоби мережових комунікацій;
- застосовувати технології й засоби мережового навчання (ВікіВікі, вебінари, веб-квести, вебінари, блоги, чати, форуми та ін.) у власних засобах електронної лінгвометодики.

4.4. Проективно-технологічні:

- представляти електронну мовну/лінгвометодичну інформацію різними способами залежно від вікових та індивідуальних особливостей учнів, дидактичних цілей використання на уроці/занятті;
- естетично оформлювати інтерфейс продуктованих власноруч засобів електронної лінгвометодики, дотримуватися норм мовної естетики під час добору дидактичного матеріалу до цих засобів;
- якісно реалізовувати спроектований власноруч засіб електронної лінгвометодики в обраному програмному середовищі.

Відтак система компонентів готовності майбутніх фахівців початкової освіти до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності ґрунтується на критеріях цієї готовності та узагальненому переліку показників вияву кожного критерію в компонентах, що надалі уможливають якісну й кількісну перевірку ефективності експериментальної системи підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності.

Задля з'ясування загального рівня досягнення експериментальними групами здобувачів вищої освіти ступенів «бакалавр» і «магістр» прогнозованого результату експериментальної системи виокремлено й схарактеризовано рівні опанування майбутніми фахівцями початкової освіти готовності до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності: інтуїтивно-рецептивний, репродуктивний, продуктивний, дослідницько-креативний. Опишемо їх загальні ознаки.

1. Інтуїтивно-рецептивний – найнижчий рівень готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності. Перебуваючи на цьому рівні, здобувач ступеня вищої освіти із власної ініціативи засоби електронної лінгвометодики не використовує чи робить це на інтуїтивному рівні з методичними порушеннями, а під час виконання відповідного прямого завдання припускається суттєвих помилок методичного характеру, не розрізняє різних видів засобів електронної лінгвометодики, не здатен вибудувати систему їх використання та ін. Студент із рецептивним рівнем готовності до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності має лише загальне уявлення про електронну лінгвометодику як науку, його вміння і навички роботи з апаратним забезпеченням електронної лінгвометодики перебувають на низькому чи достатньому рівні, зумовленому загальним рівнем інтелектуального розвитку, він не знає специфічного для електронної лінгвометодики програмного та інформаційно-ресурсного забезпечення, здебільшого не вміє відшукувати його й використовувати під час моделювання чи організації реального навчально-мовного та лінгвометодичного процесів.

Зазвичай здобувачі ступеня вищої освіти рецептивного рівня не мають особистісної мотивації щодо опанування засобів електронної лінгвометодики, не розуміють їх ролі й значення в сучасних умовах організації освітнього мовного і, особливо, лінгвометодичного процесу, не бачають у цих засобах джерела особистісного лінгвометодичного зростання, підвищення рівня власної лінгвометодичної компетентності та лінгвометодичної культури, не бажають налагоджувати ефективну мережеву професійну комунікацію лінгвометодичної тематики з колегами. Почасту причиною такого стану виступає слабка поінформованість про засоби електронної лінгвометодики або повна відсутність знань про цю галузь методичної науки. Ці здобувачі здатні на власне проектування засобів електронної лінгвометодики, але лише в їх найелементарніших різновидах, зазвичай обмежених мультимедійною презентацією чи тестовими завданнями в поданих програмних оболонках [12].

Рецептивний рівень готовності до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності не може вважатися нормою для здобувачів жодного зі ступенів вищої освіти, він вказує на негативне ставлення майбутнього педагога до інноваційних процесів в освіті або абсолютну непоінформованість щодо актуальності та необхідності опанування електронних засобів навчання на сучасному етапі її розвитку. У разі наявності такого рівня, потрібно вживати термінових коригувальних заходів теоретичного й практичного характеру.

2. Репродуктивний рівень – середній рівень готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності. На цьому рівні студент загалом здатен сприймати, осмислювати й застосовувати в практиці власної моделювальної чи практичної професійної діяльності інформацію теоретичного й прикладного характеру про засоби електронної лінгвометодики в початковій освіті, може якісно застосовувати їх за поданим зразком. Однак його знання з електронної лінгвометодики не завжди системні й можуть мати прогалини.

Практичні спостереження засвідчили, що студенти репродуктивного рівня мають низький рівень розвитку особистісної мотивації щодо опанування засобів електронної лінгвометодики, загалом розуміють їх роль і значення в сучасних умовах організації освітнього мовного і лінгвометодичного процесу, однак не вбачають у цих засобах джерела особистісного лінгвометодичного зростання, підвищення рівня власної лінгвометодичної компетентності та лінгвометодичної культури, спроможні налагоджувати ефективну мережеву професійну комунікацію лінгвометодичної тематики з колегами, проте почасти не бажають це робити. Ці студенти здатні вводити засоби електронної лінгвометодики у власні плани-конспекти уроків мови та занять із лінгвометодики, однак при цьому вони досить зрідка виявляють креативність і прагнення підвищити ефективність застосування цих засобів.

Репродуктивний рівень готовності до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності може вважатися нормою для здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» на початку опанування базового курсу лінгвометодики, проте в процесі його вивчення вони мають поступово змінювати репродуктивний рівень на наступні. Відтак цей рівень позначає початкове володіння теоретичними та практичними засадами електронної лінгвометодики й може розглядатися лише як підвалина для становлення інших рівнів.

3. Продуктивний рівень – достатній рівень готовності майбутніх фахівців початкової освіти до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності. На цьому рівні студент здатний швидко й усвідомлено сприймати інформацію теоретичного та практичного характеру про засоби електронної лінгвометодики в початковій освіті, має власну думку про їх ефективність, може проводити критичний аналіз їх якості, редагувати свої та чужі засоби електронної лінгвометодики.

Здобувачі продуктивного рівня готовності до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності спроможні на високому методичному рівні систематично застосовувати як готові, так і власні засоби під час моделювання професійної діяльності та в практиці роботи в початковій школі. Вони використовують засоби електронної лінгвометодики в достатній кількості і з власної ініціативи, гарно орієнтуються в їх різновидах, можуть вибудовувати ефективну систему їх використання з урахуванням як загальнодидактичних, так і лінгвометодичних принципів її організації, однак можуть припускатися незначних недоліків методичного характеру. Професійно-особистісні, лінгвометодичні й акмеологічні прагнення цих студентів характеризуються високим рівнем домагань, вони мають сталу особистісну мотивацію щодо опанування засобів електронної лінгвометодики, розуміють їх роль і значення в сучасних умовах організації освітнього процесу.

Продуктивний рівень готовності до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності є нормою для випускників ступеня вищої освіти «бакалавр». Опанування цього рівня готовності свідчить про здатність майбутнього вчителя початкової школи ефективно застосовувати засоби електронної лінгвометодики в професійній діяльності, налагоджувати результативний і систематичний процес особистого лінгвометодичного зростання й самовдосконалення упродовж життя.

4. Дослідницько-креативний рівень – високий рівень готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності. Використання засобів електронної лінгвометодики в студентів цього рівня зазвичай ґрунтується на власній ініціативі, має яскраво виражені ознаки методичної креативності та власного стилю лінгвометодичної діяльності. Студент має докладне й відповідне постійно змінюваній реальності уявлення про електронну лінгвометодичну науку та актуальні проблеми її сьогодення в світі та в Україні, на найвищому рівні володіє відомостями про її теоретико-методологічне підґрунтя, психолого-педагогічні засади, технічне забезпечення і т. д.; його вміння і навички роботи з апаратним забезпеченням електронної лінгвометодики перебувають на досконалому рівні, характеризованому не лише

здатністю застосовувати технічне забезпечення, але й відтворенням цієї діяльності на рівні лінгвометодичної культури.

Професійно-особистісні, лінгвометодичні й акмеологічні прагнення цих студентів несуть ознаки індивідуальності, лінгвометодичної спрямованості, інноваційної лінгвометодичної діяльності та власного стилю її організації. Вони мають глибоку особисту мотивацію щодо постійного опанування та власного продукування теоретичної й практичної інформації про засоби електронної лінгвометодики, вбачають у цих засобах джерело особистісного лінгвометодичного зростання, підвищення рівня власної лінгвометодичної компетентності та лінгвометодичної культури, уміють переконливо обґрунтувати цю необхідність іншим студентам.

Дослідницько-креативний рівень готовності до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності переважно набувається в процесі навчання на ступені вищої освіти «магістр», де заплановано не лише практичне опанування засобів електронної лінгвометодики, але й глибоке теоретико-методологічне опанування її підвалин, ґрунтоване здебільшого на самостійній дослідницькій діяльності магістрантів. Цей рівень є найвищим виявом готовності до аналізу, використання та проектування засобів електронної лінгвометодики як в освітньому процесі початкової, так і вищої школи.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, проведене теоретико-практичне дослідження дало змогу з'ясувати, що компонентно-рівнева структура вимірювання готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності ілюструє взаємозв'язок та підпорядкованість *компонентів* цієї готовності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, проєктивний); *критеріїв* їх вимірювання (спрямованість і прагнення, знання, уміння й навички), *показників* кожного критерію (професійно-особистісні, акмеологічні, лінгвометодичні, соціокультурні, комунікаційні прагнення; теоретико-методичні, лінгвометодичні, проєктивно-методичні, теоретико-технологічні, технічні, проєктивно-технологічні знання; методичні, мотиваційні, діагностичні, проєктивно-методичні, комунікаційні та ін. уміння й навички); *рівнів* опанування майбутніми фахівцями початкової освіти готовності до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності: інтуїтивно-рецептивний, репродуктивний, продуктивний, дослідницько-креативний.

До перспектив подальших наукових пошуків відносимо апробацію та експериментальну перевірку вірогідності й ефективності розробленої компонентно-рівневої структури вимірювання готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Л. Коваль, *Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти*. Донецьк, Україна: ЛАНДОН-XXI, 2012.
- [2] Н. Глузман, *Методико-математична компетентність майбутніх учителів початкових класів*. Київ, Україна: Вища школа – XXI, 2010.
- [3] О. Митник, «Теоретико-методичні основи підготовки майбутнього вчителя до формування культури мислення молодшого школяра», автореф. дис. д-ра пед. наук, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Київ, Україна, 2010.
- [4] В. Сергієнко, та С. Ткаченко, «Особливості підготовки професійно компетентних учителів у системі неперервної освіти», *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, № 6, с. 111 – 118, 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://pptma.dn.ua/files/2017/6/13.%20Serhienko%20Tkachenko%20111-118.pdf>. Дата звернення: Берез. 10, 2018.

- [5] Г. Цветкова, «Емоційний інтелект: ментальна основа професійного самовдосконалення викладача вищої школи», *Наука і освіта*, № 8, с. 49 – 59, 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/uk/arkhiv-zhurnaliv/vipuski-2017/vipusk-8-2017>. Дата звернення: Берез. 10, 2018.
- [6] О. Ярошинська, «Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи», дис. д-ра пед. наук, Уманськ. держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Умань, 2015.
- [7] І. Пальшкова, «Формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя початкової школи: практико-орієнтований підхід», автореф. дис. д-ра пед. наук, Південноукр. держ. пед. ун-т імені К. Д. Ушинського, Одеса, 2009.
- [8] О. Сорока «Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапевтичних технологій», автореф. дис. д-ра пед. наук, Терноп. держ. пед. ун-т імені В. Гнатюка, Тернопіль, 2016.
- [9] І. Хижняк, *Теорія і практика підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності*. Слов'янськ, Україна: Вид-во «Друкарський двір», 2016.
- [10] О. Бігич, «Теоретичні основи формування методичної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи», автореф. дис. д-ра пед. наук, Київ. нац. лінгв. ун-т, Київ, Україна, 2005.
- [11] Л. Петухова, «Теоретико-методичні засади формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів», дис. д-ра пед. наук, Херсон. держ. ун-т, Херсон, Україна, 2009.
- [12] І. Хижняк, «Стан використання засобів електронної лінгвометодики в професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи», *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, вип. 2, № 5, с. 221 – 233, 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://pptma.dn.ua/files/2017/5-2/22.%20Khyzhnyak%20s.%20221-233.pdf>. Дата звернення: Берез. 10, 2018.

Матеріал надійшов до редакції 11.03.2018 р.

КРИТЕРИАЛЬНО-УРОВНЕВАЯ СТРУКТУРА ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ К ПРИМЕНЕНИЮ СРЕДСТВ ЭЛЕКТРОННОЙ ЛИНГВОМЕТОДИКИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Хижняк Инна Анатольевна

доктор педагогических наук, профессор,

декан факультета начального, технологического и профессионального образования

ГБУЗ «Донбасский государственный педагогический университет», г. Славянск, Украина

ORCID ID 0000-0002-4227-8268

innakhieshn@gmail.com

Аннотация. В статье поднимается вопрос измерения качества высшего педагогического образования, в частности подготовки будущего учителя начальной школы. Для этого автор изучает структуру готовности будущих учителей к применению средств электронной лингвометодики в профессиональной деятельности через систему компонентов этого личностного феномена, критериев проявления каждого из них, показателей для их измерения и уровней сформированности. Теоретическое исследование показало, что структура профессиональных новообразований будущих педагогов преимущественно рассматривается в единстве мотивационного, когнитивного, операционного и оценочного компонентов. Определение и характеристика этих компонентов в структуре готовности будущего учителя начальной школы к применению средств электронной лингвометодики в профессиональной деятельности, позволило автору выяснить общую компонентно-уровневую структуру этого личностно-профессионального образования, помогающую комплексно измерять качество его развития у будущего специалиста начального образования. В итоге эта структура иллюстрирует взаимосвязь и подчиненность компонентов готовности (мотивационно-ценностный, когнитивный, операционно-деятельностный, проективный); критериев их измерения (направленность и стремления, знания, умения и навыки); показателей каждого критерия (профессионально-личностные, акмеологические, лингвометодические и др. стремления; теоретико-методические, лингвометодические, проективно-методические и др. знания; методические, мотивационные и др. умения и навыки); уровней освоения будущими специалистами начального образования готовности к применению средств электронной лингвометодики в профессиональной деятельности: интуитивно-рецептивный, репродуктивный, продуктивный, исследовательски-креативный. Характеризуя уровни готовности будущих учителей начальной школы к применению

средств электронной лингвометодики в профессиональной деятельности как ступени развития их навыков работы со средствами электронной лингвометодики, автор прослеживает также индивидуальные закономерности перехода от одного уровня к другому в течение обучения в заведении высшего образования.

Ключевые слова: качество образования; профессиональная педагогическая подготовка; электронная лингвометодика; учитель начальной школы; готовность к применению средств электронной лингвометодики.

CRITERIAL-LEVEL STRUCTURE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS READINESS TO USE ELECTRONIC LINGUOMETODICS TOOLS IN PROFESSIONAL ACTIVITIES

Inna A. Khyzhniak

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Primary, Technological and Vocational Education SHEE "Donbass State Pedagogical University", Slov'ansk, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-4227-8268

innakhieshn@gmail.com

Abstract. The issue of measuring the quality of higher pedagogical education is considered in the article, in particular in the process of training the future primary school teachers. The author studies the structure of the future teachers' preparedness to use the means of electronic linguomethods in their professional activities through the system of the components of this personal phenomenon, the criteria for revealing each of them, the indicators for their being measured and the levels of their being formed. The theoretical investigation has shown that the structure of the professional growth of future pedagogues is mostly considered in the unity of the motivational, cognitive, operational and evaluating components. Defining and characterising these components in the structure of the preparedness of future primary school teacher to use the means of electronic linguomethods in the professional activities has given the author the opportunity to find out the overall component-level structure of this personal-professional formation, which helps to comprehensively measure the quality of its development in the primary school teachers education. As a result, this structure illustrates the interconnection and subordination of the components of preparedness (motivational-valuable, cognitive, operational-activity, projective); the criteria of their measurement (directedness and aspiration, knowledge, skills and abilities), the indicators of each criterion (professional-personal, acmeological, linguomethodic aspiration and others; theoretical and methodological, linguomethodic, projective-methodical and other knowledge; methodical, motivational and other skills and abilities); the levels of mastery of future primary education specialists preparedness to use the means of electronic linguomethods in their professional activities: intuitive-receptive, reproductive, productive, research-creative. Characterising the level of preparedness of future primary school teachers to use the means of electronic linguomethods in their professional activities as stages of developing the skills of work with the means of electronic linguomethods, the author also tracks the individual regularities of transition from one level to another during studying at the institution of higher education.

Keywords: quality of education; vocational pedagogical training; electronic linguomethods; primary school teacher; preparedness to use means of electronic linguomethods.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] L. Koval, *Professional training of future teachers in the context of primary education development*. Donetsk, Ukraine: LANDON-XXI, 2012. (in Ukrainian)
- [2] N. Hluzman, *Methodological and Mathematical Competence of Future Primary School Teachers*. Kyiv, Ukraine: Vyshcha shkola – XXI, 2010. (in Ukrainian)
- [3] O. Mytnyk, "Theoretical and Methodical Foundations of a Future Teacher's Training for the Formation of a Younger Schoolchildren Culture of Thinking", Doct. thesis, Nation. Pedagog. Univer. named after M. P. Dragomanov, Kyiv, Ukraine, 2010. (in Ukrainian)
- [4] V. Serhienko, and S. Tkachenko, "Features of Professionally Competent Teachers Training in Continuing Educational System", *Profesionalizm pedahoha: teoretychni i metodychni aspekty*, № 6, p. 111 – 118, 2017. [Online]. Available: <http://pptma.dn.ua/files/2017/6/13.%20Serhienko%20Tkachenko%20111-118.pdf>. Accessed on: Marth 10, 2018. (in Ukrainian).

- [5] H. Tsvietkova, "Emotional Intelligence: The Mental Basis of a Higher School Teacher's Professional Self-Improvement", *Nauka i osvita*, № 8, p. 49 – 59, 2017. [Online]. Available: <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/uk/arkhiv-zhurnaliv/vipuski-2017/vipusk-8-2017>. Accessed on: Marth 10, 2018. (in Ukrainian).
- [6] O. Yaroshynska, "Theoretical and Methodical Basics of an Educational Environment Designing for Future Primary School Teachers Professional Training", Doct. dissert., Uman State Pedag. Univer. named after Pavlo Tychyna, Uman, 2015. (in Ukrainian).
- [7] I. Palshkova, "Formation of a future primary school teacher vocational and pedagogical culture: a practice-oriented approach", Doct. thesis, South Ukrain. Nation. Pedag. Univer. named after K. D. Ushynsky, Odesa, 2009. (in Ukrainian).
- [8] O. Soroka "Theoretical and Methodological Basics of a Future Primary School Teachers Training to Use of the Art Therapeutic Technologies", Doct. thesis, Ternopil State Pedag. Univer. named after V. Hnatyuk, Ternopil, 2016 (in Ukrainian).
- [9] I. Khyzhniak, *Theory and Practice of a Future Primary School Teachers Training to Use Electronic Linguomethodic's Tools in Professional Activities*. Slov'iansk, Ukraine: Vyd-vo «Drukarskyi dvir», 2016. (in Ukrainian).
- [10] O. Bihych, "Theoretical Foundations of Methodical Competence Formation of a Foreign Language of Primary School Future Teacher", Doct. thesis, Kyiv Nation. Linguis. Univer., Kyiv, Ukraine, 2005. (in Ukrainian).
- [11] L. Petukhova, "Theoretical and Methodical Foundations of Future Primary School Teachers Informational Competences Formation", Doct. dissert., Kherson State University, Kherson, Ukraine, 2009. (in Ukrainian).
- [12] I. Khyzhniak, "The State of the Electronic Linguomethodic's Tools Use in the of Future Primary School Teachers Training", *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty*, iss. 2, № 5, p. 221 – 233, 2017. [Online]. Available: <http://pptma.dn.ua/files/2017/5-2/22.%20Khyzhnyak%20s.%20221-233.pdf>. Accessed on: Marth 10, 2018. (in Ukrainian).

